

Sanja Sekelj

Važan podsjetnik i poticaj

Novi standard: Studio za industrijsko oblikovanje i suvremeno stanovanje 1950-ih, HDD Galerija, Zagreb, 25. studenoga – 9. prosinca 2021.
AUTORICE IZLOŽBE: Lovorka Magaš Bilandžić i Patricia Počanić

Galerija Hrvatskoga dizajnerskog društva svojom izložbenom aktivnošću već dugi niz godina sustavno pridonosi istraživanju, historizaciji i kontekstualizaciji još uvijek (barem u domaćem kontekstu) nedovoljno obrađenog područja dizajna. Od grafičkog i produkt-dizajna do monografskih izložbi, prikaza rada institucija ili pojedinih kompleksnih dizajnerskih fenomena, posebno mjesto u njezinu programu svakako zauzimaju izložbe posvećene predstavljanju i izučavanju nasljeđa dizajna iz druge polovice 20. stoljeća u Hrvatskoj i Jugoslaviji, koje su – kao i većina programa galerije – popraćene stručnim vodstvima te videosnimkama razgovora s autorima i autoricama izložbi. Upravo se na tu liniju galerijskog programa nadovezala izložba *Novi standard: Studio za industrijsko oblikovanje i suvremeno stanovanje 1950-ih godina*, autorica Lovorke Magaš Bilandžić i Patricije Počanić, održana krajem 2021.

Izložba je bila fokusirana na predstavljanje aktivnosti interdisciplinarnog kolektiva Studio za industrijsko oblikovanje (SIO) tijekom 1950-ih. Osnovan nakon prvog *Zagrebačkog triennala* 1955., Studio je činilo 28 članova Udruženja umjetnika primijenjenih umjetnosti Hrvatske (od arhitekata, kipara i slikara do keramičara, dizajnera tekstila i grafičkih dizajnera), okupljenih u cilju teorijske i praktične artikulacije standarda suvremenog stanovanja, od pojedinačnih predmeta do cjelokupnih stambenih ambijenata. Opremljena s nekoliko predmeta namijenjenih masovnoj proizvodnji

trienale

FOTO M. Golub

ili njihovih prototipova, fotografijama postava izložbi i uporabnih predmeta, katalogima i tiskovinama iz vremena te informativnim popratnim tekstovima, izložba je trasirala djelovanje SIO-a od razdoblja kasnih 1940-ih, kada je kratkotrajnim djelovanjem Akademije primijenjenih umjetnosti u Zagrebu (1949.–1954.) ostvaren jedan od preduvjeta za njihovo okupljanje, do kasnih 1950-ih, odnosno do održavanja drugog *Zagrebačkog triennala* 1959. Važne popratne postaje između dva navedena granična događaja u izložbenom su postavu činile važne izložbe kao što su *Stan za naše prilike*, na kojoj se SIO prvi put predstavio kao kolektiv (Ljubljana, 1956.), *Porodica i domaćinstvo* (Zagrebački velesajam, 1957. i 1958.) te II. *Milanski triennale* (1957.), na kojoj je kolektiv osvojio srebrnu medalju za svoj projekt uređenja stambene jedinice.

Izložbeni se narativ gradio, dakle, oko nekoliko ključnih umjetničkih i kulturnih događaja iz vremena: djelovanje Akademije u kojoj je – bilo u ulozi polaznika, bilo u ulozi predavača – sudjelovalo više od polovice budućih članova SIO-a; organizacija prvog *Zagrebačkog triennala* – događaja nakon kojega se SIO službeno oformljuje te u čijoj su organizaciji sudjelovali pojedini njegovi članovi; sudjelovanje kolektiva u reprezentativnim izložbama u organizaciji kulturnih institucija, u kojima je vidljiva evolucija od predstavljanja oblikovnih rješenja za pojedinačne predmete do prezentacije cjelokupnih stambenih ambijenata u mjerilu 1 : 1. Naglasak na potrebi komunikacije između različitih društvenih

dionika te inzistiranje na činjenici da oblikovana okolina utječe kako na kvalitetu života tako i na međuljudske odnose možda je najvidljivija u sudjelovanju kolektiva na manifestaciji *Porodica i domaćinstvo*, namijenjenoj mnogo širem krugu publike od one većinski stručne.

Uz to što upućuje na izniman istraživački rad uložen u pripremu izložbe, postav ukazuje i na visoku razinu kustoske intencije u izboru fotografija i predmeta. Naime, predmeti masovne proizvodnje i prototipovi izloženi u galeriji istodobno su jasno vidljivi i na fotografijama spomenutih izložbenih postava iz 1950-ih, što promatraču pruža mogućnost dubljeg razumijevanja konteksta njihove proizvodnje i namijenjene im uloge u oblikovanoj okolini. Riječ je o predmetima poput monumentalne zavjese Jagode Buić Bonetti iz 1957., koja je vizualno dominirala postavom, zatim sjedaće garniture i stola od kovanog željeza i komušine koje su 1957. oblikovali Vjenceslav Richter, Ferdo Rosić i Slava Antoljak ili popularnih predmeta masovne proizvodnje kao što su električni mlinac za kavu MIKI i boca za BIS Brune Planinška. Pažljiv odabir izloženih predmeta i fotografija vidljiv je i u nekoliko primjera koji omogućuju promišljanje evolucije individualnih poetika dizajnera, bilo u smislu njihova istraživanja funkcionalnih, estetskih i ekonomskih vrijednosti istih oblika u različitim tipovima predmeta (poput prikaza rješenja za univerzalni stolac – tip A i kvake Ive Penića) bilo u smislu njihova prinosa u kolektivnim rješenjima (kao što je – u slučaju Slave Antoljak – oblikovanje

FOTO M. Golub

tkanine u predmetima poput već spomenute sjedaće garniture iz 1957., tapiserije oblikovane u suradnji s Ivanom Pice-ljom iz iste godine ili svjetiljke s Vjenceslavom Richterom iz 1959.).

Uz neospornu važnost koju ima podsjećanje na ključne izložbene događaje vezane uz kulturu stanovanja iz 1950-ih ili prikaz pojedinih dizajnerskih rješenja, najveća je vrijednost izložbe, međutim, negdje drugdje. Vješto oblikovan izložbeni narativ oko događaja govori mnogo više od isključivo o povijesti izložbi, umjetnika i dizajnera ili predmeta – svjedoči prvenstveno o društveno-političkim, ekonomskim i kulturnim prilikama vremena u kojima se odvijala apostrofirana aktivnost, kao i o specifičnim načinima na koje se tada promišljalo umjetničku proizvodnju. Naime, povijest SIO-a, kako je predstavljena na izložbi, u svakom smislu možemo shvatiti kao kolektivni pothvat. To, s jedne strane, uključuje kolektivno autorstvo koje nadilazi čak i pojedinačne predmete koje je oblikovalo više autora: svaki finalni produkt možemo shvatiti kao rezultat predanog rada cjelovitoga interdisciplinarnog tima, koji je u samim svojim premisama uključivao kolektivni rad na teorijskoj elaboraciji novog standarda stanovanja, analizu i kritiku stanja te viziju društvenog razvoja. Promatrani na taj način, čak i predmeti koje je oblikovao jedan autor ili autorica mogu se promatrati u duhu opisanoga kolektiviteta, čemu dodatno pridonosi i unutarnja organizacija SIO-a koji je imao Savjet za kontrolu funkcionalne i estetske kvalitete svih predmeta. S druge

strane, fokus na ranije navedene događaje pruža uvid u drugačije razumijevanje društvene uloge umjetničkog rada: dizajner je umjetnik integrator koji aktivno pridonosi izgradnji suvremenog društva te povezuje različite društvene dionike – od države i industrije do krajnjih korisnika predmeta. Predstavljeni reprezentativni izložbeni projekti u tom smislu funkcioniraju kao točke u vremenu u kojima se razotkriva bogata i raznovrsna aktivnost aktera koja se odvijala u razdoblju između njih, odnosno rad različitih aktera na podizanju vidljivosti i institucionalizaciji dobrih praksi. Promatra li se na taj način, SIO – okupljen kao zatvoreni kolektiv, s određenim brojem članova te vremenom osnutka i prestanka djelovanja – počinje djelovati kao fluidna mreža aktera, od kojih su neki istodobno aktivni u više različitih inicijativa, te koja u svoj krug može i nužno uključuje i suradnju s akterima koji nisu formalno njezini članovi.

Konačno, važno je napomenuti da je izložba uključila i kritičko čitanje rezultata djelovanja SIO-a. Naime, pri stručnom vodstvu i održanom [d] razgovoru, autorice izložbe istaknule su kako je u praksi ipak postojao problem u komunikaciji između različitih društvenih aktera (ponajprije s trgovačkom mrežom koja je i dalje preferirala namještaj obilježen rudimentima starijih razdoblja), zbog čega je ostvaren tek manji broj ciljeva kolektiva te je veći broj predmeta ostao isključivo na razini prototipa. Međutim, pozitivnih primjera ipak je bilo: od već spomenutih predmeta Brune Planinška, preko porculanskog posuđa Marte Šribar ili drvenog

namještaja Marija Antoninija i Borisa Babića, do kontinuiranog angažmana pojedinih poduzeća na uvođenju masovne proizvodnje kvalitetno oblikovanih predmeta poput Jugokeramike ili DIP-a Novoselec. Neovisno o ograničenim dometima SIO-a i paralelnih inicijativa, iz današnjeg rakursa nije moguće ostati ravnodušan kako na implementaciju dizajna pojedinih predmeta u proizvodnju i barem minimalno razumijevanje društveno-političkih struktura za značaj dizajna i umjetnosti koje je za to bilo potrebno tako ni na širinu društvene platforme koja se kolektivno zalagala za stvaranje kvalitetnijih životnih uvjeta. Održana u razdoblju strmoglavog rasta cijena nekretnina i općih životnih uvjeta te proliferacije namještaja lošije kvalitete, izložba je svakako važan podsjetnik i poticaj! ✕